

УДК 657:631.162:633.63

Н.В.Дуганець, к.е.н.,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

БУРЯКОЦУКРОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС ЯК БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Розкрито поняття «бурякоцукровий підкомплекс». Досліджено бурякоцукровий підкомплекс як об'єкт обліку, зроблено аналіз його структури та визначено особливості функціонування.

Раскрыто понятие "свеклосахарный подкомплекс". Исследован свеклосахарный подкомплекс как объект учета, сделан анализ его структуры и определены особенности функционирования.

A concept "sugar-beet subcomplex" is exposed. A sugar-beet subcomplex as object of account is investigational, the analyses of structure is done and the features of functioning are certain

Ключові слова: бурякоцукровий підкомплекс, структура, цукрові буряки, цукор, об'єкт обліку.

Бурякоцукрове виробництво є однією з основних галузей сільського господарства, яка забезпечує цукром внутрішні потреби країни, а також є великим джерелом утворення вторинних матеріальних ресурсів. Проте, ми бачимо, що на даний час бурякоцукрова галузь знаходиться у кризовому становищі. У зв'язку з цим, актуальною визначена проблема відтворення і розвитку вітчизняного бурякоцукрового виробництва, структурування бурякоцукрового підкомплексу, а також облікового забезпечення процесів в ньому, методологія якого практично відсутня в плані обліку інтеграційних процесів у бурякоцукровому підкомплексі.

Бурякоцукровий підкомплекс як об'єкт обліку, інтеграційні процеси в ньому досліджували в своїх працях В.І.Бойко, П.П.Борщевський, П.І.Гайдуцький, О.С.Заєць, Є.В.Імас, Ю.С.Коваленко, М.Ю.Коденська, П.А.Лайко, І.І.Лукінов, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, О.М.Онищенко, В.І.Пиркін, П.П.Руснак, П.Т.Саблук, В.Г.Поплавський, М.Й.Хорунжий, О.М.Шпичак, В.В.Юрчишин та інші автори.

Питання структурування бурякоцукрового підкомплексу недостатньо досліджене, проте воно має велике методичне значення й дозволяє правильно визначити структурні пропорції та накреслити шляхи ефективного функціонування. Все це і обумовило написання даної статті.

Основним завданням було розкрити економічну природу категорії «бурякоцукровий підкомплекс» та його формування як об'єкта бухгалтерського обліку, визначити відповідну структуру та особливості.

Бурякоцукрове виробництво функціонує в рамках підкомплексу і має повний набір системних ознак, що характеризуються структурою, входом, процесом, виходом, прямими і зворотними зв'язками. Тому віднесення цього підкомплексу до системних об'єктів цілком виправдане.

Господарська діяльність кожного підприємства бурякоцукрового підкомплексу вимагає планування, управління і контролю. Щоб керувати різними підприємствами, необхідно мати відомості про господарську діяльність кожного з підприємств: розміри й склад його засобів, коштів тощо. Всі ці

відомості можуть бути одержані лише завдяки обліку [1, с. 6].

У Законі України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» зазначено, що бурякоцукровий підкомплекс – це сукупність господарюючих суб'єктів усіх форм власності, які вирощують цукрові буряки, займаються їх переробкою на цукор і здійснюють його реалізацію.

Бурякоцукровий комплекс є цілісною ієрархічною системою суб'єктів господарювання різноманітних форм власності, що здійснюють вирощування цукрових буряків, виробництво цукру та їх реалізацію [2, с.28].

Отже, бурякоцукровий підкомплекс являє собою складну виробничо-економічну систему, що формується під впливом політичних, економічних, соціальних, демографічних, організаційно-правових, науково-технічних і природних факторів, при дослідженні його функціонування необхідно використовувати системний підхід. Одним з найважливіших моментів в дослідженні бурякоцукрового підкомплексу як системного об'єкту є визначення структури підкомплексу, напрямків його розвитку, удосконалення господарського механізму, шляхів підвищення ефективності.

У більшості випадків АПК і його підкомплекс розглядають у вигляді трьох сфер галузей: виробництво засобів виробництва і виробниче обслуговування; сільськогосподарське виробництво; переробка, заготівля, зберігання, транспортування і реалізація продукції [3, 4, 5]. До такої структуризації схиляється більшість вітчизняних авторів. Хоча в літературі зустрічаються і інші концепції структурування. Деякі автори пропонують розглядати структуру АПК, що складається з п'яти сфер [6, 7]. В окремі з них пропонується виділити виробництво предметів споживання із сільськогосподарської сировини та реалізацію кінцевої продукції. Є дослідження, що обґрунтовують семиланкову структуру АПК [8].

На наш погляд, при визначенні структури АПК і бурякоцукрового підкомплексу треба виходити з того, що рух матеріального продукту має бути збалансованим по всьому комплексу виробничих сфер, а невиробничі сфери повинні задовольняти потреби виробничих сфер. Такий підхід дозволяє вважати виробничі сфери головними, визначальними, а невиробничі – обслуговуючими, тобто інфраструктурою.

До виробничої інфраструктури належать галузі, що забезпечують задоволення потреб виробничої сфери в обслуговуванні і задоволенні соціальних потреб працівників. Сюди входить реалізація продукції, технічне, наукове та інші види виробничого обслуговування. Соціальна інфраструктура включає комплекс різноманітних підприємств і закладів, що покликані забезпечувати соціальні потреби робітників.

Галузі першої сфери забезпечують поставки буряківництву і цукровій промисловості машин, обладнання і матеріалів. Вони формують значний обсяг матеріально-технічних засобів, що використовуються у буряківництві і цукровій промисловості. Тому друга і третя виробничі сфери значною мірою

залежать від результатів діяльності першої сфери підкомплексу. У свою чергу, підприємства другої і третьої сфер підкомплексу, по суті, є ринками збуту для підприємств і галузей першої сфери підкомплексу. Результати їх діяльності впливають на підприємства першої сфери, змушуючи їх виробляти таку стратегію виробництва, за якої враховуються не лише власні інтереси, але й інтереси виробників і переробників сільськогосподарської сировини, орієнтуючись на кінцевий позитивний ефект.

Тісніші інтеграційні зв'язки існують між другою і третьою сферами підкомплексу. Цукрова промисловість (третья сфера) є споживачем продукції бурякосіючих підприємств і може впливати на них обсягом закупівель, рівнем цін та іншими важелями. У свою чергу, результати діяльності підприємств цукрової промисловості залежать від ринку цукрових буряків, обсягів їх виробництва і якості. При цьому цукрові заводи укладають контракти на той обсяг сировини, який вони можуть переробити і змушують буряківництво планувати свою діяльність, забезпечуючи виробництво такої кількості сировини, переробка якої реально забезпечена ресурсами переробних підприємств. Така тісна інтеграція сфер бурякоцукрового підкомплексу підтримується у збалансованому стані, якщо обсяг кінцевого продукту – цукру – визначений попитом на нього. Таким чином, контракти, що укладаються між бурякосіючими господарствами і цукровими заводами, стають засобами планування такими ж, як директивні завдання в планово-розподільчій економіці.

Розглянута структура бурякоцукрового підкомплексу являє собою функціонально-галузеву структуру, вона не відбиває суспільний розподіл праці і територіальне розміщення бурякоцукрового підкомплексу. Тому бурякоцукровий підкомплекс можна структурувати і за територіальною ознакою відповідно з адміністративним розподілом, при цьому функціонально-галузевий склад підкомплексу не залежить від рівня регіонального АПК. Звичайно, виділяють три рівні регіонального АПК: перший – економічний район; другий – область; третій – адміністративний район. Поняттю регіональний комплекс АПК відповідають лише два перших рівні.

Розгляд бурякоцукрового підкомплексу в різних структурних аспектах показує, що структури бурякоцукрового підкомплексу пов'язані між собою, тісно переплітаються і об'єднуються єдиним ядром – господарським механізмом підкомплексу і його складовою частиною – економічним механізмом, який включає економічні важелі і елементи управління.

Бурякоцукровий комплекс України представляє собою міжгалузеве формування, що має у своєму складі промислові, сільськогосподарські, будівельні підприємства, зокрема: цукрові заводи, рафінадні заводи, цукрово-патокові заводи, буряконасінневі господарства, насінневі заводи, завод з виробництва лимонної кислоти, цех по виробництву спирту-ректифікату, машинобудівні і ремонтні заводи, кар'єроуправління по видобуванню

вапнякового каменю, пусконаладжувальні організації, господарства по вирощуванню цукрових буряків, бази із закупівлі цукрових буряків (приймальні пункти), будівничо-монтажні та інші організації, науково-дослідницький інститут цукрової промисловості та інші науково-дослідні і проектно-конструкторські інститути, підприємства та організації соціальної інфраструктури тощо [9, с. 29; 10, с. 27].

Отже, у ході дослідження теоретико-методичних засад функціонування бурякоцукрового підкомплексу та його структури визначено поняття «бурякоцукровий підкомплекс» як міжгалузеве формування, функціонально-галузєва структура якого складається з трьох сфер: галузі, що виробляють спеціалізовані засоби виробництва для бурякоцукрового підкомплексу; буряківництво; цукрова промисловість. Також складовими частинами підкомплексу є виробнича і соціальна інфраструктури. Таке розуміння бурякоцукрового підкомплексу забезпечить правильну його ідентифікацію як об'єкта обліку та дозволить визначити пріоритетні напрями удосконалення облікового забезпечення його функціонування.

Структуру бурякоцукрового підкомплексу представлено трьома сферами: виробництво засобів виробництва для бурякоцукрового підкомплексу; виробництво цукрових буряків; виробництво і реалізація цукру.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: [підручник] / Ткаченко Н.М. – К.: Алерта, 2006. – 1080 с.
2. Заєць О.С. Ринок цукру: проблеми, тенденції і практики / Заєць О. С. – К.: Наукова думка, 1998. – 365 с.
3. Баканов М.И., Теория экономического анализа / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет – М.: Финансы и статистика, 1996. – 288 с.
4. Саблук П.Т. Государственное регулирование АПК Украины / Саблук П. Т // Экономика сельского хозяйства России –1997.№10. – 26 с.
5. Свободин В.А., Интенсификация и воспроизводство сельского хозяйства / В.А.Свободин, М.В.Свободина // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1998. – №2. – С. 48-53.
6. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Дж.Гелбрейт. – М.: Прогресс, 1969. – 480с.
7. Дейнеко Л.В. Шляхи підвищення ефективності буряковоцукрового виробництва Подільського регіону / Л.В.Дейнеко // Економіка АПК. – 1996. – №10-11. – С.23-26.
8. Емельянов А.М. Эффективность интенсификации сельского хозяйства / А.М.Емельянов. – М.: Мысль, 1996. – 183 с.
9. Заєць О.С. Ринок цукру України: проблеми створення, функціонування та розвитку / О.С.Заєць. – К.: Наукова думка, 1999. – 380 с.
10. Заєць О.С. Сахарная промышленность в Украине. Становление, развитие, реструктуризация / Заєць О.С. – К.: Наукова думка, 2001. – 325 с.